

HOOFDSTUK 6

CONCLUSIE

De afschaffing van de slavernij was de meest belangrijke en hoopgevende gebeurtenis in Suriname in de negentiende eeuw. Over de jaren rondom de afschaffing van de slavernij in Suriname is echter vrij weinig geschreven, vooral in vergelijking met de vele werken die aan de slavernij zijn gewijd. Het gebrek aan specifieke en uitgebreide informatie over het reilen en zeilen op de plantages na de emancipatie zou daaraan ten grondslag kunnen liggen. Wellicht lijkt de intrede van de 'normale' vrije arbeid ook een minder opmerkelijk onderwerp van studie dan de 'abnormale' onvrije arbeid. De overgang van slavernij naar vrijheid roept echter een aantal belangrijke vragen op. Het leven van de vrijgemaakte slaven, van wie de meesten in slavernij waren geboren en opgegroeid, kreeg immers een nieuwe wending. Hoe bouwden slaven na de emancipatie een nieuw bestaan op en welke rol speelde het verleden daarbij? In deze studie heb ik geprobeerd op die vragen een antwoord te geven; de ervaringen van slaven en vrijgemaakten stonden daarbij centraal. Arbeid, familie en gemeenschap werden niet als onafhankelijk, maar als onlosmakelijk beschouwd.

De bronnen waarop deze studie is gebaseerd, werden gemaakt door zendelingen, ambtenaren en anderen, die geen van allen dezelfde hoop koesterden van de emancipatie als de vrijgemaakten. Die bronnen geven soms een vertekend beeld. Zo kon de teleurstelling van de bronnenmakers de triomf van de vrijgemaakten betekenen. Het negatieve oordeel in de bronnen over de levenswijze en levensstandaard van de vrijgemaakten, stroken niet met de uitingen van vreugde en trots van de laatsten. Door zoveel mogelijk rekening te houden met die verschillen en de bronnen op een alternatieve manier te lezen en te interpreteren (vgl. Trouillot 1995) heb ik getracht de ervaringen van de slaven en vrijgemaakten zoveel mogelijk te benaderen.

De literatuur over de periode na de afschaffing van de slavernij richt zich sterk op de opkomst van een Creoolse landbouw. Met name de *proto-peasant* these van Mintz is bijzonder invloedrijk. Deze benadering gaat ervan uit dat verzet tegen de plantagelandbouw voor veel vrijgemaakten de drijfveer vormde om na de emancipatie de plantages te verlaten en zich onafhankelijk als *peasants* te vestigen. De basis voor het bestaan in de landbouw was volgens Mintz al tijdens de slavernij gelegd. Slaven zouden *proto-peasants* zijn geweest die ervaring opdeden in de landbouw door hun eigen voedsel te produceren en zowel gewassen als pluimvee op de lokale markten te verkopen. Alvorens daar verder op in te gaan, worden eerst twee punten van kritiek samengevat.

In de eerste plaats verklaart de *proto-peasant* these voornamelijk de constante elementen in het leven van slaven en vrijgemaakten. Dit begrip gaat ervan uit dat vrijgemaakten voortbouwden op de kennis die zij tijdens de slavernij hadden opgedaan,

maar besteedt nauwelijks aandacht aan de behoefte van vrijgemaakten om nieuwe mogelijkheden te verkennen. Toch werden met name de jongeren aangetrokken door nieuwe arbeidsmogelijkheden in de stad en op de goudvelden in het binnenland van Suriname. De ervaringen en kennis in het verleden opgedaan waren voor lang niet alle vrijgemaakten een reden om *peasant* te worden. De emancipatie bood — hoe weinig dan ook — nieuwe mogelijkheden, kansen en keuzen voor een bevolking die tot die tijd weinig te kiezen had gehad. De vrijgemaakte slaven grepen die mogelijkheden aan om een nieuw bestaan op te bouwen, zoals zij tijdens de slavernij de mogelijkheden tot productie en handel hadden gegrepen om een leven voor zichzelf te hebben.

Verder legt de *proto-peasant* these sterk de nadruk op de elementen verzet, productie en handel, maar blijven de ontwikkelingen in het sociale leven van vrijgemaakten en hun familieleden onderbelicht. Die sociale dimensie werd in dit werk benadrukt door de *moral economy* benadering bij de analyse van de Creoolse landbouwgemeenschappen te betrekken (Scott 1976). In de *moral economy* benadering wordt ervan uitgegaan dat het behoud van de zelfvoorziening het belangrijkste streven van een *peasant* is en niet het verwerven van een zo hoog mogelijk inkomen. De gemeenschap speelt een cruciale rol in die overlevingsstrategie; reciprociteit, gemeenschappelijk landbezit en het delen van werk stellen het huishouden zeker van een bestaansminimum (Scott 1976: 1-12). De sociale dimensie werd verder uitgewerkt aan de hand van literatuur over het slavengezin.

Welk inzicht heeft de *proto-peasant* these en het commentaar daarop nu concreet opgeleverd ten aanzien van de overgang van slavernij naar vrijheid in Suriname? Verzet tegen de plantagelandbouw — het eerstgenoemde aspect van de *proto-peasant* these — speelde een belangrijke rol bij de reactie van de Surinaamse vrijgemaakten op de emancipatie. Tot opstand of gewelddadig verzet leidde de emancipatie echter niet. De overgang van slavernij naar vrijheid verliep rustig, veel rustiger dan de planters hadden verwacht. Nadat op 1 juli 1863 de vrijheid was ingeluid volgden er geen opstanden of andere uitingen van verzet. Dagenlang werd er gefeest, gedanst en gezongen, maar nadat de vrije dagen voorbij waren ging iedereen weer aan de slag. Nog tien jaar bleven de vrijgemaakten op de plantages werken, zoals de regels van het staatstoezicht hen hadden opgelegd. De drang naar de volledige vrijheid manifesteerde zich desalniettemin sterk in de periode van het staatstoezicht. Directe, gewelddadige confrontaties werden vermeden, maar de vrijgemaakten brachten hun weerzin tegen de plantagelandbouw en hun ondergeschikte positie over door regelmatig van werkplek te wisselen. Daardoor maakten zij de planters onzeker over het behoud van hun arbeidskrachten. De behoefte naar vrijheid en onafhankelijkheid kwam verder tot uitdrukking in de Creoolse taal, religie en geneeskunde. De *wintiprey* vond veelvuldig plaats en werd door gedoopte vrijgemaakten openlijk bijgewoond. Dat tot teleurstelling van de Herrnhutterzendingen; zij hadden sinds de jaren dertig van de negentiende eeuw veel slaven tot het christendom bekeerd, maar verloren tijdens het staatstoezicht duizenden leden. De katholieke gemeente groeide daarentegen na de emancipatie. Ondanks deze ontwikkelingen bleven de Herrnhutters overigens wel de grootste

christelijke gemeente onder de Creoolse bevolking.

Na de beëindiging van het staatstoezicht bleven de vrijgemaakten de ingezette koers volgen. Het aantal vrijgemaakten dat de voor hen bekende wereld van de plantage verkoos en als plantagearbeider bleef werken was aanvankelijk niet gering, maar het vertrek van de plantages was op den duur onomkeerbaar. De afkeer van de plantagelandbouw was het hevigst op de suikerplantages, waar het werk zwaar was. Juist die plantages waren ruim in de meerderheid en karakteriseerden de Surinaamse plantagelandbouw. Contractarbeiders uit Azië en — in mindere mate — uit het Caribische gebied namen de vrijgekomen arbeidsplaatsen over. Lang niet alle planters konden het overigens met de stijgende arbeidskosten bolwerken en geleidelijk aan werden steeds meer plantages verlaten.

Met name de jonge vrijgemaakten uit het oude noordoostelijk plantagegebied trokken naar de stad of naar de goudvelden in het binnenland. Andere vrijgemaakten probeerden na de emancipatie een zelfstandig bestaan op te bouwen in de landbouw. Zoals de *proto-peasant* these veronderstelt, hadden de Surinaamse slaven ervaring opgedaan in de landbouw. Zij waren met name bedreven in de techniek van de productie. Voedsel kregen de slaven voor een deel van de planters, maar zij vulden hun dieet zelf aan door gewassen op hun kostgronden te verbouwen. Velen hielden bovendien pluimvee rondom hun woningen en verder werd er in de omgeving van de plantages gejaagd en gevestigd. In hoofdstuk twee werd echter uiteengezet dat de slaven niet op alle plantages evenveel tijd kregen om hun kostgronden te bewerken. Vooral op de houtplantages hadden de slaven veel mogelijkheden om een zelfstandig bestaan op te bouwen; daar waren de slaven grotendeels zelf verantwoordelijk voor hun levensonderhoud. Op de suikerplantages werd de zelfstandigheid van de slaven het meest ingeperkt. De arbeidsdruk was hoog, zeker naarmate het arbeiderstekort door de afnemende slavenbevolking nijpender werd. Op zondag hadden echter ook de slaven op de suikerplantages recht op een vrije dag, waarop zij hun kostgronden konden bewerken.

De ervaringen van slaven in de handel bleven beperkt. Zij produceerden in eerste instantie voor eigen gebruik en verhandelden het surplus. De markten in Paramaribo waren bovendien lang niet voor alle plantageslaven bereikbaar. Op of in de buurt van de meer verafgelegen plantages waren er geen marktplaatsen, maar verkochten slaven gewassen en pluimvee aan bijvoorbeeld de beheerders van de plantages. Sommigen wisten geld te verdienen door allerlei klussen op te knappen, zoals het kappen van hout in hun vrije uren. Ook *bastiaans* kregen soms betaald van de planters en vertegenwoordigers van de *wintireligie* vroegen een vergoeding voor hun raad of hulp bij genezing. Sommigen wisten een kleine som geld te vergaren, maar geld leidde niet tot het vermogen om een hoger inkomen te genereren en daardoor een hoge levensstandaard te bereiken. Slaven konden wel op korte termijn hun levensstandaard verbeteren door kleding en eten te kopen, maar konden niet in hun toekomst investeren door bijvoorbeeld land te kopen of een goed huis te bouwen. Alleen het zichzelf vrijkopen zou zo'n investering in de toekomst zijn, maar in de praktijk kwam dat

nauwelijks voor.

De economische activiteiten van slaven werden veel sterker begrensd dan hun sociaal-culturele ontwikkeling. Na bijna twee eeuwen slavernij waren de Surinaamse plantagesamenlevingen uitgegroeid tot hechte gemeenschappen, gefundeerd op familienetwerken en de Creoolse cultuur. De kleinste sociale eenheid op de plantage was het huishouden. Binnen het huishouden waren de arbeidstaken verdeeld en als zodanig gaf deze leefeenheid meer mogelijkheden om de levensstandaard te verbeteren dan zonder samenlevingsverband. Een noodzakelijke eenheid om te kunnen overleven was het huishouden echter niet.

Het matrifocale huishouden, waarbij een moeder samenleefde met haar kinderen en eventuele andere inwonenden, was — zoals in de literatuur over het Caribisch gebied en Suriname al veelvuldig werd vastgesteld — een geaccepteerde sociale eenheid in de slavengemeenschappen (Craton 1979; Higman 1973, 1975, 1979; Lamur 1983; Van Lier 1949; Oostindie 1989). De behuizing (die een privéleven nauwelijks mogelijk maakte) en relaties tussen mannen en vrouwen van verschillende plantages (samenleven werd daardoor onmogelijk) bevorderden de vorming van matrifocale huishoudens. Ook polygynische relaties konden tot matrifocale huishoudens leiden, hoewel dergelijke verhoudingen slechts een minderheid van de relaties tussen slaven en slavinnen betrof. Verder was het kerngezin een bekende samenlevingsvorm in de slavengemeenschappen, maar er zijn geen gegevens waarmee kan worden berekend hoe vaak het twee-ouder gezin voorkwam. Het aantal twee-ouder gezinnen was in ieder geval niet hoog genoeg om de Herrnhutters tevreden te stellen. Zij beijverden zich om het kerngezin te institutionaliseren, maar konden het gezinsleven van slaven niet structureel veranderen. Wel legden zij echtelijke twisten bij en wisten zij scheidingen te voorkomen. Bovendien gaven zij de relaties van slaven erkenning door het *verbond* in te stellen, ook al kon dat een eventuele scheiding door verkoop niet voorkomen. Het *verbond* was een religieuze verbintenis en had geen wettige geldigheid. De omstandigheden tijdens de slavernij leken het matrifocale huishouden te bevorderen, maar de emancipatie bracht geen omwenteling in het gezinsleven teweeg. Het door de Herrnhutters ingevoerde *verbond* bleek geen betekenisvolle voorbereiding te zijn geweest op een wettig huwelijk na de emancipatie; in de jaren tussen 1863 en 1880 werd nog geen kwart van de kinderen in het huwelijk geboren. Het matrifocale huishouden was dan ook niet alleen een functionele eenheid die onder bepaalde omstandigheden en condities voorkwam, maar was deel geworden van de Afrikaans-Surinaamse cultuur.

De literatuur en de bronnen over het familieleven van slaven leiden voortdurend naar het gezin en met name naar de relaties tussen mannen en vrouwen. Uit de schaarse informatie die daarover bestaat blijkt echter dat een breder netwerk van familierelaties van belang was voor slaven dan alleen het gezin. Die familienetwerken waren op hun beurt weer deel van en verweven met de plantagesamenlevingen in het algemeen. De gemeenschap kon de moeilijkheden en instabiliteit van sommige gezinnen of huishoudens opvangen. Zo waren oude en zwakke slaven, die nogal eens door hun eigenaren werden verwaarloosd, sterk afhankelijk van de hulp van de

slavengemeenschap in het algemeen en van hun familie in het bijzonder. Verder werden weeskinderen doorgaans door familieleden opgenomen en vond de opvoeding van kinderen niet alleen binnen het huishouden van de ouders plaats — het fenomeen van de *kwekie* was al tijdens de slavernij herkenbaar. Het belang van de gemeenschap had tot gevolg dat verkoop of overplaatsing van een deel van de gemeenschap tot oproer en verzet kon leiden.

In de Surinaamse slavensamenlevingen bestonden er geringe, maar desalniettemin betekenisvolle statusverschillen. *Bastiaans* en ambachtslieden onderscheidden zich in de hiërarchie van het plantageregime van de grote schare veldwerkers. Sommigen bebouwden hun kostgronden intensiever dan anderen, waardoor zij meer te verteren hadden dan slaven die dat niet of minder goed deden. Ook binnen de Afrikaans-Surinaamse *wintireligie* en het protestantisme van de Herrnhutters konden slaven status en invloed verwerven. Dikwijls waren de verschillende rangordes met elkaar verweven; zo stond een *bastiaan* er materieel meestal beter voor dan de overige slaven en vervulde hij niet zelden religieuze functies. Bovendien bleken privileges zoals polygynie vaker hen ten deel te vallen dan andere mannen. De statusverschillen konden conflicten opleveren, maar bedreigden de eenheid van de slavengemeenschappen niet.

De ervaring die slaven hadden in de landbouw — met name in de techniek van de landbouw — en hun hechte gemeenschappen konden een basis vormen voor een bestaan als *peasant* na de emancipatie. Toch gold dat uiteindelijk alleen voor de vrijgemaakte slaven in Coronie en Boven-Para. Elders in Suriname kwam de kleine landbouw niet van de grond of verdween deze na korte tijd. Volgens Oostindie en Van Stipriaan (Van Stipriaan 1994: 368; Oostindie & Van Stipriaan 1995: 86, 94) zouden de waterwerken, die noodzakelijk waren om de Surinaamse plantages te kunnen laten functioneren, de kleine landbouw sterk hebben bemoeilijkt. Het aanleggen van en het onderhoud aan de waterwerken vergde veel organisatie en was zwaar werk. Het was echter niet hoofdzakelijk het opdringende water dat de ontwikkeling van de kleine landbouw in de kiem smoorde. In Saramacca, Coronie en Nickerie — in de twee laatstgenoemde districten moesten de vrijgemaakten zich tegen de zee beschermen — bleken de waterwerken overigens geen onoverkomelijke problemen op te leveren. Verder was de waterbeheersing voor de suikerteelt veel belangrijker dan voor de verbouw van voedsel, waarmee de vrijgemaakten zich bezighielden.

In dit werk werd beargumenteerd dat het uiteenvallen van de gemeenschappen na de emancipatie het mislukken van de Creoolse landbouw in grote delen van Suriname versnelde, omdat daardoor de sociale basis verdween waarop de boerengemeenschappen zich hadden kunnen vormen. Het belang en de eenheid van de oude gemeenschap ging overigens niet meteen verloren na de emancipatie. Zo kwam het tijdens het staatstoezicht voor dat vrijgemaakten liever minder betaald kregen op hun oude plantage, dan met het vooruitzicht op hoger loon naar een nieuwe omgeving verhuisden. Desalniettemin zette — behalve in Coronie en Boven-Para — de desintegratie van de plantagegemeenschappen al snel in. Voor een toenemend aantal vrijgemaakten gingen andere belangen zwaarder wegen dan het behoud van de

gemeenschap. Tijdens het staatstoezicht verhuisden vrijgemaakten uit verzet tegen hun oude eigenaren; zij verlieten de plantages waarop zij als slaven hadden moeten werken. Anderen trokken naar plantages waar de salarissen goed waren of de kostgronden groot. Ten slotte verhuisden velen naar plantages dichtbij Paramaribo. Het kwam ook voor dat vrijgemaakten moesten verhuizen, omdat de plantage werd opgedoekt of omdat de planter hen niet meer wilde aannemen.

De plantagegemeenschappen vielen uit elkaar, maar dat betekende niet dat alles wat was opgebouwd in die gemeenschappen verloren ging. De Creoolse cultuur die zich op de plantages had gevormd, was juist belangrijk voor het behoud van een Creoolse gemeenschap, ook al veranderde die van samenstelling door migratie en gewijzigde levensomstandigheden.

De *proto-peasant* these is het meest van toepassing op de ontwikkelingen in Coronie en Boven-Para, waar de vrijgemaakte slaven *peasants* werden en bleven. Opvallend is dat juist Coronie en Boven-Para de minst 'typische' plantagegebieden waren, zowel in Surinaamse als in Caribische context. Zij werden niet gedomineerd door de suikerteelt, maar door respectievelijk de verbouw van katoen en door de houtexploitatie. De levensomstandigheden waren op deze plantages gunstiger dan op de suiker- en koffieplantages, wat onder meer valt af te lezen uit de demografische gegevens; de katoen- en houtplantages leden niet onder zo'n sterke bevolkingsafname dan de suikerplantages. Met name op de houtplantages kenden de slaven veel vrijheid en leidden zij een relatief zelfstandig bestaan. Niet alleen zorgden zij in belangrijke mate voor hun eigen levensonderhoud, maar bovendien stuurde hun eigenaar hen dagenlang met geen of nauwelijks toezicht de bossen in om hout te kappen. Cruciaal voor de overlevingskansen van de *peasantry* was echter dat de bevolking in Coronie en Boven-Para, in tegenstelling tot de oude suikergebieden, nauwelijks van samenstelling veranderde tijdens het staatstoezicht. Weinigen verlieten de districten om elders op suikerplantages arbeidsovereenkomsten te sluiten. Het werk was daar immers zwaarder dan op de katoen- en houtplantages. Verder bemoeilijkte de geïsoleerde ligging van deze districten, vooral van Coronie, de trek uit deze gebieden. Het isolement van Coronie en Boven-Para trok anderzijds ook weinig vrijgemaakten aan uit de rest van Suriname, zodat er minder verschuivingen plaatsvonden in de gemeenschappen dan elders in Suriname.

Ook na de emancipatie trokken weinig vrijgemaakten uit Coronie en Boven-Para weg. De katoen- en houtplantages bleken niet meer rendabel te zijn en veel eigenaren verkochten of verhuurden de plantages daarom aan hun vrijgemaakte slaven. Die konden zich op of in de buurt van hun geboortegrond samen met hun familie of oude plantagegemeenschap als *peasants* vestigen. Ook dit was een verschil met de suikergebieden; daar bleven nog veel plantages functioneren en lag overname van de oude plantage door vrijgemaakten minder voor de hand.

De kleine landbouwers in Coronie en Boven-Para passen in het beeld van de *moral economy*, omdat de nadruk sterk op de zelfvoorziening lag en de gemeenschap een

cruciale rol speelde in die overlevingsstrategie. Die strategie bood de landbouwers zekerheid en stabiliteit in de onrustige jaren na de emancipatie. Met name de Paranen vertrouwden sterk op hun eigen gemeenschap. Grond was het gezamenlijk bezit van verschillende families of zelfs van hele voormalige plantagesamenlevingen. De Paranen produceerden voornamelijk voor eigen gebruik en verkochten het surplus in Paramaribo. Ook de handel in hout gaf hen enige inkomsten waarmee zij benodigdheden konden kopen en de huur van hun grond of andere verplichtingen konden betalen. De eenheid onder de bevolking werd bevorderd door de diepgewortelde Afrikaans-Surinaamse cultuur. Dit tot frustratie van menig zendeling en missionaris, die maar weinig vat kregen op de Paraanse bevolking. Niet alleen bleef het geloof in de *wintireligie* sterk, maar ook het gezinsleven verliep niet zoals de geloofsverkondigers zich dat wensten. Slechts weinigen wilden een huwelijk sluiten en bovendien was in Boven-Para polygynie nog steeds gebruikelijk.

In Coronie was de verbouw voor de handel belangrijker dan in Boven-Para. De Coronianen verbouwden gewassen voor eigen gebruik, maar legden zich daarnaast toe op de productie van kokosnoten. Een voordeel was dat de kokospalmen nauwelijks beheersing van het water vereiste. Een betekenisvol exportproduct werden de vruchten en de olie die zij daaruit onttrokken echter niet. In Coronie bleef het land niet in gemeenschappelijk bezit, maar werd de grond onder de afzonderlijke families verdeeld. De familiebedrijfjes lagen echter vrij dicht bij elkaar en waren voor elkaar makkelijk bereikbaar. Er bestond niet genoeg eensgezindheid om het land gemeenschappelijk te beheren, maar de gemeenschap bleef centraal staan in Coronie. Slechts weinigen hadden immers hun vertrouwde omgeving verruild voor een onzeker bestaan in een vreemd gebied. Tot op heden zijn de nazaten van de Coroniaanse slaven hun omgeving trouw gebleven. Voor het voortbestaan van de kleine landbouw in Coronie en Boven-Para was het belangrijk dat de uitgebreide familienetwerken intact bleven. Familie en gemeenschap vormden in Coronie en Boven-Para het fundament van de kleine landbouw.

BIJLAGE

'DE EMANCIPATIE' DOOR WINKELS

Winkels zag de emancipatie met wantrouwen tegemoet. Hij maakte zijn visie op de emancipatie in het hier volgende beeldverhaal duidelijk. In Bakker e.a. (1993: 78) werden de teksten enigszins anders geformuleerd dan hier is gebeurd. Hier zijn de teksten weergegeven, zoals zij in het Surinaams Museum te vinden zijn (Surinaams Museum, map Winkels, S 298-34, Emancipatie 1-4).

Emancipatie 1

A.[Anno] 1760 Laatste tijdvak van Suriname's grootheid. De slaven komen almeer in opstand en kostbare boschtogten kosten veel menschen en geld. Suriname was toen bloeyend en schoon. Het fortuin strooide hare gunsten kwistig rond. De kolonie was een Goudvisch vijvertje! Arbeid, volharding en eenvoudigheid gingen hand in hand, de weelde was nog niet geheel tot bederf der kolonisten doorgedrongen. Ieder die slechts iets van de hengelkunst verstond kon op een zootje goudvissen rekenen. Ziet daarvoor U de heer Jan Dubbeldarm in Suriname gekomen, als koloniaal soldaat. Thans administrateur van 63 plantaadjes. Lid van het hof van Politie, lid van een aantal collegien en commisiën. Zonder dat de goede ziel zich ooit met lezen of schrijven heeft opgehouden, daarvoor gebruikte hij een blauwe secretaris.

De beste goudvisserij van dien tijd was de slavenhandel. 'T was jammer dat men die arme zwartjes als honden en varkens behandelde waardoor de onnadenkende kolonisten zoodanig hunne eigen glazen insmeten, dat nu hun nagebleven nakomelingen in den togt moeten zitten. De magere jongeheer die daar ginds aankomt, is een bakra-basian (blankofficier). Ook hij komt hengelen. Bij een weinig geduld zal hij spoedig tuk krijgen en met wat voorzichtigheid een fermem loo naar huis brengen.

Afbeelding 8: De emancipatie 1. Winkels
Stichting Surinaams Museum, map Winkels nr. S 298-34.

Emancipatie 2

September 1863! Liberté, Egalité! Fraternité! Bravo! Het Etiopisch menschenras zingt Oranje boven! en het Kaucaische is op de flesch! Onder het publicatiebord zit in een hem eigen dolce far niente de heer van Kaarsensnuitsel. Hij redeneert aldus `Ik ben vrij Ja Welnou dan kunnen al de blanken met hunne plantaadjes vertrekken! want dat zou nou al te dol wezen om voor hem te werken. Morgen ga ik wat visch vangen verkoop de helft, koop 2 bossen bananen en ga 6 dagen lekkertjes leggen'.

`Zoo mijn waarde Heer van Okrobloesem hoe gaat het?' `Hoe het gaat? De blanken zijn gek, vroeger was ik bastiaan op een houtplantaadje en behoefde niet te werken. Nu ben ik in dienst van den WelEdel. Heer Willem Drie als hoofdambtenaar en nu willen ze dat ik werk. Neen jongen, ik zie bij de een of andere vacature maar weer als bastiaan in aanmerking te komen, want dat hoofdwerk is alleen voor slaven en ambtenaars geschikt!

Afbeelding 9: De emancipatie 2. Winkels
Stichting Surinaams Museum, map Winkels nr. S 298-34.

Emancipatie 3

Van A. [Anno] 1864 tot 1880 zullen de kaarten der W. Indische zee allengs veranderd worden. Op de plekken waar thans nog voorkomt Brittisch-Fransch en Nederlandsch Guiana zal geplaatst moeten worden: onbewoond, water en bosch.

Anno 1864. Hier zien wij de Heer Britanicus van Rozenwater Heer van Yamspoeder. Van beroep notaris public en kleermaker, lid van het gemeentebestuur enz. Vervolgens miss Rozalinda van Corju benevens haar zoontje Pinpin. Zij verhuurt zich als minne en is aan groote aristocratische familiën geparenteerd, is zeer geconditioneerd (educeerd) en spreekt nooit anders als bakra, `Ach lieve Dame en Heeren! Ik smEEK U om een aalmoes voor mijn arm dochtertje die nog niets gegeten heeft. Vroeger was ik eigenaar van een groote katoenplantaadje en 400 slaven maar de Emancipatie..!'.

Afbeelding 10: De emancipatie 3. Winkels
Stichting Surinaams Museum, map Winkels nr. S 298-34.

Emancipatie 4

A. [Anno] 1865. De WelEdelgeboren Heer Alexander Klaas Kwamina Blackmorsoe, President van het gemeentebestuur. Mr in de regten en kapitein bij de schutterij. Vroeger was hij voetebooi bij een grootheer den Administrateur Griffin die hij houw en trouw heeft geholpen. Hij staat op de voordragt van een Leeuwenorder. De man draagt reeds als blijk van vroegere gedane diensten drie spaansche bokken in zijn broek. Zijn Edele had steeds ferme kruiwagens eene knappe moeder en een lieve kleurlingzuster thans mevrouw Douarieire Adèle Prosperpina Komkommerzaad geb. Trompetter. Zij recommandeert zich als Engelsche waschvrouw voor Heeren liefst Bakra's bij de maand en bij het stuk. Is 29 jaren doch heeft bij de Emancipatie 10 jaren gesmokkelt. N.B. bij die gelegenheid zijn er dochters gevonden die maar 6 jaren jonger dan hunne moeder waren. Als mede eenige die reeds lang dood waren geweest en anderen die nog niet geboren waren!

Afbeelding 11: De emancipatie 4. Winkels
Stichting Surinaams Museum, map Winkels nr. S 298-34.